

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС

**Методичні рекомендації
до практичних завдань
та семінарських занять
для студентів спеціальності
076 "Підприємництво, торгівля
та біржова діяльність"
першого (бакалаврського) рівня
всіх форм навчання**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2021**

УДК 339.56+339.9(072)

M58

Укладач Д. С. Бутенко

Затверджено на засіданні кафедри підприємництва та готельно-ресторанного бізнесу.

Протокол № 1 від 04.01.2021 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Міжнародний бізнес [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до практичних завдань та семінарських занять для студентів спеціальності 076 "Підприємництво, торгівля та біржова діяльність" першого (бакалаврського) рівня всіх форм навчання / уклад. Д. С. Бутенко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 32 с.

Подано плани практичних і семінарських занять та методичні рекомендації до їх виконання. Матеріал сприяє поглибленому вивченню навчальної дисципліни. До практичних завдань і семінарських занять включено: задачі та ситуаційні завдання, що розроблені, відповідно до робочої програми навчальної дисципліни.

Рекомендовано для студентів спеціальності 076 "Підприємництво, торгівля та біржова діяльність" першого (бакалаврського) рівня всіх форм навчання.

УДК 339.56+339.9(072)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2021

Вступ

Процеси глобалізації та європейської інтеграції, до яких залучилася Україна, роблять суттєвий вплив на розвиток міжнародних відносин з іноземними партнерами. Так, вітчизняні підприємці потрапляють в нові умови бізнесу, які обумовлюють необхідність розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Наявність певних навичок та вмінь у сфері міжнародного бізнесу забезпечує широке коло нових можливостей, а саме: пошук нових ринків збуту, збільшення прибутків за рахунок підвищення цін, спрямування на покращення якості продукції та асортименту, пошук нових бізнес-партнерів, запозичення та опанування нових технологій тощо.

Тому сьогодні підвищено вимоги до вивчення навчальної дисципліни "Міжнародний бізнес" у системі підготовки економістів, підприємців та менеджерів.

Навчальна дисципліна "Міжнародний бізнес" є базовою навчальною дисципліною та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців першого освітнього рівня (бакалаврського) спеціальності 076 "Підприємництво, торгівля та біржова діяльність", освітньої програми "Підприємництво, торгівля та біржова діяльність" для всіх форм навчання.

Мета навчальної дисципліни: формування системи знань про найбільш важливі аспекти організаційних основ міжнародного підприємництва, аналіз міжнародного економічного середовища та в області нормативного та законодавчого регулювання міжнародних торгових і комерційних відносин.

Під час вивчення навчальної дисципліни студент має ознайомитися з програмою дисципліни, її структурою, формами та методами навчання, видами та методами контролю знань "Міжнародний бізнес", а також набути таких компетентностей:

здатність до організації зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких, торговельних і біржових структур;

застосовувати знання й уміння для забезпечення ефективної організації зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур з урахуванням ринкової кон'юнктури і чинних правових норм;

здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо створення, функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур;

володіти методами та інструментарієм для обґрунтування управлінських рішень щодо створення й функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур.

Тематичний план навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів, кожен із яких об'єднує окремий самостійний блок навчальної дисципліни, який логічно пов'язує кілька навчальних елементів дисципліни за змістом та взаємозв'язками. Навчальний процес здійснюється у таких формах: лекції, практичні та семінарські заняття, самостійна робота студента.

Практичні та семінарські заняття студентів виконуються за питаннями теми згідно з робочою програмою навчальної дисципліни "Міжнародний бізнес".

Практичні заняття – це форма навчального заняття, згідно з якою викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує у студентів навички їх практичного застосування шляхом виконання відповідно поставлених завдань.

Бали, отримані студентом за практичні та семінарські заняття, ураховуються під час встановлення підсумкової рейтингової оцінки.

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи міжнародного бізнесу

Тема 1. Міжнародне підприємництво: становлення та розвиток

Практичне завдання 1

Необхідно заповнити табл. 1.1, проаналізувавши рівень економічного розвитку різних країн світу.

Таблиця 1.1

Основні проблеми розвитку міжнародного підприємництва у країнах із різним рівнем економічного розвитку

Групи країн	Проблеми управління
Розвинуті країни	
Країни, що розвиваються	
Слабкорозвинені країни	

Методичні рекомендації

Проаналізуйте рівень економічного розвитку різних країн світу за такими етапами:

1. Необхідно назвати 5 – 7 країн, що належать до розвинутих країн та країн, що розвиваються, а також слабкорозвинених країн.
2. Виявити специфічні проблеми розвитку міжнародного підприємництва, проаналізувавши публікації в друкованих та електронних ЗМІ.
3. Надати висновки.

Практичне завдання 2

Проаналізуйте місце України в міжнародних глобальних рейтингах. Заповніть відсутні дані в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Позиція України у міжнародних рейтингах

Назва індексу	Місце України в рейтингах за роками					
	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
1	2	3	4	5	6	7
Глобальної конкурентоспроможності	76	79	85	81	83	
Глобалізації	44	42	41	45	49	

1	2	3	4	5	6	7
Легкості ведення бізнесу	112	96	83	80	76	
Економічної свободи	155	162	162	166	150	
Сприйняття корупції	142	130	131	130	120	
Розвитку людського потенціалу	81	84	84	88	88	
Свободи преси	127	129	107	102	101	

Надайте опис усіх індексів, їх складових та методологію розрахунку.

Методичні рекомендації

Використовуючи офіційну інформацію, що подана на інформаційних сайтах зі списку:

1. Офіційний сайт *Doing Business*. – Режим доступу : <https://www.doingbusiness.org/>.

2. Офіційний сайт *Human Development Reports*. – Режим доступу : <http://hdr.undp.org>.

3. Офіційний сайт *KOF Swiss Economic Institute*. – Режим доступу : <https://kof.ethz.ch/>.

4. Офіційний сайт *Reporters Without Borders*. – Режим доступу : <https://rsf.org>.

5. Офіційний сайт *The Heritage Foundation*. – Режим доступу : <https://www.heritage.org>.

6. Офіційний сайт *Transparency International*. – Режим доступу : <https://www.transparency.org>.

7. Офіційний сайт *World Economic Forum*. – Режим доступу : <https://www.weforum.org/>,

подати інформацію за таким планом за всіма індикаторами табл. 1.2:

навести повну назву та міжнародну аббревіатуру індикатора та привести коротку історію формування (дату заснування, автора чи установу, де був перший розрахунок тощо);

надати опис, ціль та характеристику індикатора;

подати методологію розрахунку та склад показників або назву груп показників, що належать до узагальнювального індексу;

за можливістю побудувати пелюсткову діаграму складових індикатора за останні два роки, зробити висновки щодо відхилення або змін за окремими показниками;

проаналізувати зміни у динаміці індикатора, зробити висновки та надати рекомендації щодо підвищення місця України в глобальному рейтингу.

Практичне завдання 3

Необхідно провести дослідження та заповнити табл. 1.3, ураховуючи ери, які запропонував Річард Робінсон.

Таблиця 1.3

Історія розвитку міжнародного підприємництва

Етапи розвитку	Ера міжнародного підприємництва (назва)	Періоди	Значення
I			
II			
III			
IV			
V			

Тема 2. Міжнародні торговельні відносини як основна форма міжнародного підприємництва

Семінарське заняття 1

Круглий стіл на тему: "Міжнародний бізнес та його розвиток у різних країнах світу".

Семінарське заняття передбачає проведення у формі "круглого столу". Це такий вид групового обговорення питань, якому властиві певний порядок і черговість висловлювань його учасників, а також рівні права і позиції всіх присутніх.

Методичні рекомендації

Підготовку до круглого столу "Міжнародний бізнес та його розвиток у різних країнах світу" необхідно здійснювати за такими етапами:

1. Вибір країни для обговорення. Необхідно кожному студенту, який планує виступити з доповіддю на круглому столі, обрати одну країну, що належить до розвинутих країн, країн, що розвиваються та слабкорозвинених країн. При цьому важливо надати інформацію за кожною з груп країн серед учасників. Так, наприклад, якщо виступ готує дев'ять студентів, то повинно бути по три країни з кожної групи розвитку.

2. Підготовка доповіді та презентації. Доповідь повинна містити титульний аркуш, 5 сторінок основного тексту, список використаних джерел.

Презентація має таку структуру: перший слайд – назва теми, прізвище та ім'я доповідача, номер групи; другий слайд – географічна довідка про країну; третій слайд – демографічна інформація (чисельність населення, гендерна структура, темпи приросту населення тощо); четвертий слайд – структура виробництва за галузями; п'ятий, шостий слайд – аналіз експорту, імпорту товарів, робіт та послуг з урахуванням структури та країн-партнерів; сьомий слайд – динаміка ВВП країни, причини змін; восьмий – десятий слайди – місце країни в міжнародних економічних глобальних рейтингах.

За необхідністю кількість слайдів може бути збільшено, але не перевищувати 20 слайдів.

3. Процес захисту роботи. Із доповіді обрати головні моменти та цікаві факти. Тривалість доповіді не повинна перевищувати 5 хвилин. Обговорення з групою, відповіді на питання – 10 хвилин.

Практичне завдання 4

Задача 1

Для аналізу торгівельного обороту країни необхідно розрахувати сальдо експорту й імпорту товарів. Вихідні дані для розрахунку наведено в табл. 2.1. Побудувати діаграму сальдо. Надати висновки.

Таблиця 2.1

Вихідні дані

Показники	Період, роки				
	2016	2017	2018	2019	2020
Експорт, млрд дол. США	100	125	130	135	150
Імпорт, млрд дол. США	75	100	110	115	110

Методичні рекомендації

Для розрахунку сальдо експорту й імпорту необхідно використовувати формулу:

$$C = E - I, \quad (2.1)$$

де C – торгівельне сальдо;

E – експорт товарів;

I – імпорт товарів.

Отримані дані необхідно подати у виді таблиці (див. приклад у табл. 2.2). Побудувати діаграму темпів зростання торгівельного сальдо та зробити висновки.

Таблиця 2.2

Результати розрахунку

Показники	Період, роки				
	2016	2017	2018	2019	2020
Експорт, млрд дол. США	100	125	130	135	150
Імпорт, млрд дол. США	75	100	110	115	110
Сальдо, млрд дол. США					

Задача 1.1

Необхідно розрахувати сальдо експорту й імпорту товарів за вашим варіантом. Дані наведені в табл. 2.3. Побудувати діаграму сальдо.

Таблиця 2.3

Вихідні данні

№ варіанта	Показники	Період, роки				
		2016	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7
1	Експорт, млрд дол. США	100	125	130	135	150
	Імпорт, млрд дол. США	75	100	110	115	110
2	Експорт, млрд дол. США	705	777	790	801	813
	Імпорт, млрд дол. США	1 010	1 155	1 213	1 100	1 200
3	Експорт, млрд дол. США	440	475	501	521	495
	Імпорт, млрд дол. США	505	523	528	534	600
4	Експорт, млрд дол. США	74	82	89	91	88
	Імпорт, млрд дол. США	78	89	102	121	100
5	Експорт, млрд дол. США	349	400	421	478	501
	Імпорт, млрд дол. США	403	456	470	590	563

Закінчення табл. 2.3

1	2	3	4	5	6	7
6	Експорт, млрд дол. США	289	297	308	318	301
	Імпорт, млрд дол. США	302	321	346	362	355
7	Експорт, млрд дол. США	1 010	1 201	1 277	1 325	1 301
	Імпорт, млрд дол. США	1 123	1 204	1 302	1 444	1 406
8	Експорт, млрд дол. США	908	943	965	974	950
	Імпорт, млрд дол. США	932	988	1 066	1 055	1 100
9	Експорт, млрд дол. США	95	98	101	112	109
	Імпорт, млрд дол. США	133	134	146	155	140
10	Експорт, млрд дол. США	789	796	801	816	799
	Імпорт, млрд дол. США	801	812	834	900	856

Методичні рекомендації

Методичні рекомендації для розрахунку наведено в задачі 1. Вибір варіанта відповідає номеру студента в академічному списку групи.

Задача 2

Необхідно розрахувати плановий показник ВВП методом екстраполяції. Результати розрахунку подати в таблиці. Надати висновки. Дані для розрахунку наведено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Вихідні дані

Показники	Період, роки				
	2016	2017	2018	2019	2020
ВВП, млрд дол. США	93,36	112,2	130,8	153,7	142,2

Методичні рекомендації

Планування обсягу ВВП України на 2021 рік необхідно здійснювати за такими етапами:

1. Розрахувати темпи зростання ВВП, отримані дані подати у вигляді таблиці (табл. 2.5).

Розрахунок темпів зростання ВВП

Показники	Період, роки				
	2016	2017	2018	2019	2020
Темпи зростання ВВП, %					

Для розрахунку планових показників слід використовувати метод екстраполяції, а саме формулу середньорічних темпів зростання:

$$T_p = \sqrt[n]{T_{p1} \times T_{p2} \times \dots \times T_{pn}}, \quad (2.2)$$

де T_p – темпи зростання;

n – період.

Отримані результати та розрахунки подати у вигляді таблиці (табл. 2.6).

Розрахункові дані

Показники	2020 р.	Середньорічний темп зростання	Розрахунок	2021 р.
ВВП, млрд дол. США				

2. Проаналізувати зміни обсягів ВВП, вказати причини зростання (зниження) ВВП в Україні, зробити висновки та подати рекомендації щодо забезпечення приросту ВВП у майбутньому.

Задача 3

Визначити тип моделі фінансових відносин відповідно до рівня бюджетної централізації, якщо розмір валового внутрішнього продукту становить 218 млрд грош. од., а розмір доходів бюджету – 120 млрд грош. од.

Методичні рекомендації

Чим більша частина ВВП централізується в бюджеті, тим більше розвинена підтримка держави, особливо різних соціальних програм для населення, можливість отримання безкоштовної освіти і медичного обслуговування, освіти тощо. Чим менша частка централізується, тим менше державна підтримка і більше самофінансування соціальної сфери.

Виокремлюють 3 моделі фінансових відносин відповідно до рівня бюджетної централізації:

Американська модель. Для такої моделі характерні самозабезпечення фізичних і самофінансування юридичних осіб. Властивий незначний рівень бюджетної централізації, а саме 25 – 30 %. Державне втручання в економіку зведене до мінімуму. Проте підтримка соціальної сфери знаходиться на низькому рівні.

Західноєвропейська модель. Характеризується помірним рівнем централізації ВВП у бюджеті, а саме 35 – 40 %. За рахунок більш високого рівня централізації розширена державна соціальна сфера, насамперед у галузі освіти.

Скандинавська модель. Рівень бюджетної централізації ВВП складає 50 – 60 %. Високий рівень бюджетної централізації надає можливість розвивати соціальну сферу як у галузі освіти та науки, так і охорони здоров'я за державні кошти.

Рівень бюджетної централізації – це частка доходів бюджету у ВВП, тобто розраховується за формулою:

$$РБЦ = \frac{ДБ}{ВВП} \times 100 \%, \quad (2.3)$$

де РБЦ – рівень бюджетної централізації;

ДБ – дохід бюджету країни.

Задача 3.1

Визначити тип моделі фінансових відносин відповідно до рівня бюджетної централізації, якщо розмір валового внутрішнього продукту становить Х млрд грош. од., а розмір доходів бюджету – Н млрд грош. од. Вихідні дані наведено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Вихідні дані

Показники	Варіанти									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Обсяг ВВП, млрд грош. од. (Х)	238	262	318	452	105	87	128	742	654	214
Дохід бюджету країни, млрд грош. од. (Н)	156	150	120	115	27	50	50	215	255	77

Практичне завдання 5

Необхідно проаналізувати динаміку торговельного сальдо в Україні за період 2016 – 2020 рр.

Методичні рекомендації

1. На сайті Держкомстату України знайти дані за період 2016 – 2020 рр. про обсяг експорту та імпорту товарів, заповнити табл. 2.8. Розрахувати торговельне сальдо експорту й імпорту.

Таблиця 2.8

Вихідні дані

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Експорт, млрд дол. США					
Імпорт, млрд дол. США					
Сальдо, млрд дол. США					

2. Розрахувати показники темпів зростання експорту та імпорту, заповнити табл. 2.9. Проаналізувати зміни у динаміці.

Таблиця 2.9

Розрахунок абсолютних та відносних змін експорту й імпорту

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Абсолютні зміни експорту, млрд дол. США	–				
Темпи зростання експорту, %	–				
Абсолютні зміни імпорту, млрд дол. США	–				
Темпи зростання імпорту, %	–				

3. Розрахувати планові показники, заповнити табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Розрахункові дані

Показники	2020 р.	Середньорічні темпи зростання	Розрахунок	2021 р.
Експорт, млрд дол. США				
Імпорт, млрд дол. США				
Сальдо, млрд дол. США		–		

Для розрахунку планових показників варто використовувати метод екстраполяції, а саме формулу середньорічних темпів зростання:

$$T_p = \sqrt[n-1]{T_{p1} \times T_{p2} \times \dots \times T_{pn}}, \quad (2.4)$$

де T_p – темпи зростання;
 n – період.

Практичне завдання 6

На основі даних табл. 2.11 потрібно визначити ступінь відкритості національної економіки – через розрахунок експортних квот, обсяг експорту на душу населення та питомої частки країни у світовому експорті. Зробити висновки щодо залежності країни від зовнішньоекономічної сфери.

Таблиця 2.11

Вихідні дані

Показники	Значення	Показники	Значення
Чисельність населення на початок року, млн осіб	39	Обсяг торговельного експорту країни, млрд дол. США	488
Вибули з країни протягом року, млн осіб	1,12	Обсяг світового експорту, млрд дол. США	18 200
Прибули в країну протягом року, млн осіб	1,02	Обсяг ВВП, млрд дол. США	5 656

Методичні рекомендації

Для розрахунку експортних квот, обсягу експорту на душу населення та питомої частки кожної країни у світовому експорті необхідно:

1. Розрахувати чисельність населення країни на кінець року за формулою:

$$Ч_n = Ч_{к.р.} = Ч_{п.р.} - Ч_{виб.} + Ч_{приб.}, \quad (2.5)$$

де $Ч_{к.р.}$ – чисельність населення країни на кінець року;

$Ч_{п.р.}$ – чисельність населення країни на початок року;

$Ч_{виб.}$ – чисельність населення, що вибули з країни;

$Ч_{приб.}$ – чисельність населення, що прибули в країну.

2. Знайти експортну квоту. Прийнято вважати ступінь відкритості економіки прийнятним, якщо $E_k = 10\%$. Експортна квота (E_k) характеризує ступінь залежності країни від експорту і розраховується за формулою:

$$E_k = \frac{E}{\text{ВВП}} \times 100\%, \quad (2.6)$$

де E_k – експортна квота;

ВВП – обсяг ВВП країни;

E – обсяг експорту.

3. Обсяг експорту на душу (E_d) населення визначається за формулою:

$$E_d = \frac{E}{\text{Ч}_n} \times 100\%, \quad (2.7)$$

де E – обсяг експорту;

Ч_n – чисельність населення.

4. Питома вага частки країни у світовому експорті (P_e) визначається відношенням обсягу експорту даної країни до обсягу експорту світу в цілому та помножується на 100 %.

5. Результати розрахунків звести в таблицю.

Змістовий модуль 2. Суб'єкти та види міжнародного бізнесу

Тема 3. Суб'єкти міжнародного бізнесу

Практичне завдання 7

Визначення результативності міжнародної торгівлі

На основі даних табл. 3.1 – 3.4 потрібно визначити результативність міжнародної торгівлі.

Таблиця 3.1

Обсяг експорту країн світу

Країни	Обсяг експорту, млрд дол. США									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Варіанти	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
США	625	719	745	671	1046	785	800	640	720	622
Німеччина	521	599	625	563	878	659	672	537	605	524
Японія	411	473	499	449	701	525	536	429	482	420
Франція	289	332	359	323	504	378	385	308	347	305
Великобританія	260	299	325	293	457	343	349	280	314	277
Італія	234	269	295	266	415	311	317	254	286	253
Канада	201	231	257	232	361	271	277	221	249	222
Нідерланди	198	228	254	229	357	267	273	218	246	219
Росія	104	120	146	131	205	154	157	125	141	130
Україна	18	21	47	42	66	49	50	40	45	49
Світ у цілому	5 690	6 544	6 570	5 913	9 224	6 918	7 056	5 645	6 351	5 408

Таблиця 3.2

Обсяг імпорту країн світу

Країни	Обсяг експорту, млрд дол. США									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Варіанти	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
США	521	599	625	563	878	659	672	537	605	524
Німеччина	411	473	499	449	701	525	536	429	482	420
Японія	289	332	359	323	504	378	385	308	347	305
Франція	260	299	325	293	457	343	349	280	314	277
Великобританія	234	269	295	266	415	311	317	254	286	253
Італія	201	231	257	232	361	271	277	221	249	222
Канада	198	228	254	229	357	267	273	218	246	219
Нідерланди	104	120	146	131	205	154	157	125	141	130
Росія	18	21	47	42	66	49	50	40	45	49
Україна	521	599	625	563	878	659	672	537	605	524
Світ у цілому	5 690	6 544	6 570	5 913	9 224	6 918	7 056	5 645	6 351	5 408

Таблиця 3.3

ВВП країн світу

Країни	ВВП, млрд дол. США									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Варіанти	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
США	7 400	8 140	8 166	7 350	11 465	8 599	8 771	7 017	7 894	6 720
Німеччина	2 497	2 872	2 898	2 608	4 069	3 051	3 112	2 490	2 801	2 391
Японія	5 390	6 199	6 225	5 602	8 740	6 555	6 686	5 349	6 017	5 125
Франція	1 585	1 823	1 849	1 664	2 596	1 947	1 986	1 589	1 787	1 529
Великобри- танія	1 167	1 342	1 368	1 232	1 921	1 441	1 470	1 176	1 323	1 134
Італія	1 112	1 279	1 305	1 175	1 832	1 374	1 402	1 121	1 262	1 082
Канада	575	661	688	619	965	724	738	591	665	575
Нідерланди	415	477	504	453	707	530	541	433	487	424
Росія	370	426	452	407	634	476	485	388	437	381
Україна	36	41	68	61	95	71	73	58	65	66
Світ у цілому	41 100	47 265	47 291	42 562	66 397	49 798	50 794	40 635	45 714	38 867

Таблиця 3.4

Чисельність населення країн світу

Країни	Чисельність населення, млн осіб									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Варіанти	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
США	255	250	263	253	243	253	261	258	252	268
Німеччина	80	78	82	78	76	79	82	81	79	84
Японія	124	122	128	122	118	123	126	125	122	130
Франція	57	56	59	55	54	56	58	58	56	60
Великобри- танія	57	56	59	55	54	56	58	58	56	60
Італія	57	56	59	55	54	56	58	58	56	60
Канада	27	26	28	25	26	27	28	27	27	28
Нідерланди	15	15	15	13	14	15	15	15	15	16
Росія	148	145	152	146	141	147	151	149	146	155
Україна	49	48	50	47	47	49	50	49	48	51
Світ у цілому	6 200	6 076	6 386	6 198	5 890	6 138	6 324	6 262	6 107	6 510

Методичні рекомендації

Участь у міжнародному поділі праці дозволяє досягнути визначеної економічної мети за умови менших витрат виробничих ресурсів. Міжнародний обмін товарами, послугами, технологіями буде вигідний усім учасникам торгівлі за умови раціональної структури експорту та імпорту, розроблення та реалізації ефективної зовнішньоторговельної політики.

Початковим етапом цього процесу є визначення місця країни у світовому господарстві, аналіз розвитку її зовнішньоторговельної діяльності, структурних змін, інтенсивності ведення зовнішньої торгівлі та ефективності здійснення операцій із зовнішніми партнерами. Це здійснюється за допомогою системи різноманітних показників, а саме:

1. Торговельне сальдо (С) визначається як різниця вартісних обсягів експорту (Е) й імпорту (І) країни за перший період:

$$C = E - I. \quad (3.1)$$

Активне торговельне сальдо – це перевищення експорту товарів і послуг над імпортом. Воно свідчить про те, що зовнішньоторговельні відносини позитивні для країни.

Пасивне торговельне сальдо – це перевищення обсягу імпорту над експортом країни.

2. Зовнішньоторговельний обіг (ЗТО) – це сума вартісних обсягів експорту та імпорту країни за певний період:

$$\text{ЗТО} = E + I. \quad (3.2)$$

3. Коефіцієнт покриття імпорту експортом (індекс стану балансу) ($I_{i/e}$) визначається відношенням обсягів експорту товарів і послуг (Е) до обсягів імпорту (І):

$$I_{i/e} = \frac{E}{I}. \quad (3.3)$$

Торговельний баланс має позитивне сальдо, якщо даний коефіцієнт буде більшим за одиницю, і має від'ємне сальдо, якщо він буде меншим за одиницю.

4. Експортна квота (K_e), яка розраховується за формулою:

$$K_e = \frac{E}{\text{ВВП}} \times 100\%, \quad (3.4)$$

де E – обсяг експорту за певний період;

ВВП – валовий внутрішній продукт країни за аналогічний період.

5. Імпортна квота (K_i), яка розраховується за формулою:

$$K_i = \frac{I}{\text{ВВП}} \times 100\%, \quad (3.5)$$

де I – обсяг імпорту за певний період.

6. Зовнішньоторговельна квота ($K_{зт}$), яка визначається за формулою:

$$K_{зт} = \frac{0,5(E + I)}{\text{ВВП}} \times 100\%. \quad (3.6)$$

7. Обсяг експорту, імпорту, зовнішньоторговельного обігу на душу населення. Вони розраховується за формулами:

$$E_d = \frac{E}{\text{Ч}}; \quad (3.7)$$

$$I_d = \frac{I}{\text{Ч}}; \quad (3.8)$$

$$\text{ЗТО}_d = \frac{\text{ЗТО}}{\text{Ч}}, \quad (3.9)$$

де E , I , ЗТО – відповідно експорт, імпорт, зовнішньоторговельний обіг на душу населення;

E та I – вартість національного експорту та імпорту за рік;

ЗТО – зовнішньоторговельний обіг країни за рік;

Ч – чисельність населення країни за відповідний рік.

Практичне завдання 8

Необхідно заповнити табл. 3.5. Надати висновки.

Таблиця 3.5

Суб'єкти міжнародного підприємництва

Суб'єкти міжнародного підприємництва	Характеристика	Переваги	Недоліки
Міжнародні стратегічні альянси			
Спільні підприємства			
Командитні товариство			
Транснаціональні компанії			
Одноосібне володіння			

Практичне завдання 9

Етапи еволюції транснаціональної діяльності корпорацій

Необхідно заповнити табл. 3.6. Надати висновки щодо особливостей еволюції транснаціональної діяльності корпорацій.

Таблиця 3.6

Етапи еволюції транснаціональної діяльності корпорацій

Етапи	Покоління ТНК	Періоди	Характерні ознаки
I			
II			
III			
IV			

Семінарське заняття 2

Круглий стіл "ТНК: практичний аспект"

Обрати міжнародну корпорацію за методологією ООН. Навести історію виникнення. Проаналізувати асортимент та види виробленої продукції, товарів чи послуг. Розкрити значення та вплив на світовому ринку. Подати карту дочірніх компаній. Назвати країни, де розташовані представництва. Навести організаційну структуру управління. Зробити доповідь та презентацію.

Методичні рекомендації

Підготовку до круглого столу "Міжнародний бізнес та його розвиток у різних країнах світу" необхідно здійснювати за такими етапами:

1. Вибір ТНК для прикладу. Необхідно кожному студенту, який планує виступити з доповіддю на круглому столі, обрати одну компанію, що належить до ТНК згідно з критеріями ООН.

2. Підготовка доповіді та презентації. Доповідь повинна містити титульний аркуш, 4 сторінки основного тексту, список використаних джерел.

Презентація має таку структуру: перший слайд – назва теми, прізвище та ім'я доповідача, номер групи; другий слайд – історія виникнення компанії; третій слайд – асортимент та види виробленої продукції, товарів чи послуг; четвертий слайд – значення та вплив ТНК на світовому ринку; п'ятий, шостий слайд – система виробництва та збуту продукції, товарів чи послуг; сьомий слайд – динаміка обсягів продажу та прибутку за останні 5 років; восьмий слайд – мапа дочірніх компаній; дев'ятий слайд – організаційна структура управління; десятий слайд – рівень соціальної відповідальності компанії.

За необхідністю кількість слайдів може бути збільшено, але не перевищувати 20 слайдів.

3. Процес захисту роботи. Із доповіді обрати головні моменти та цікаві факти. Тривалість доповіді не повинна перевищувати 5 хвилин. Обговорення з групою, відповіді на питання – 10 хвилин.

Практичне завдання 10

Використовуючи статистичний ряд динаміки, проаналізувати географічну структуру експортно-імпортних стосунків України. Розрахувати сальдо експорту й імпорту товарів в Україні за даними, наведеними в табл. 3.7.

Заповнити таблицю. Надати висновки з урахуванням динаміки.

Методичні рекомендації

За допомогою програми Microsoft Excel необхідно:

1. Розрахувати питому вагу експорту (імпорту) за кожною частиною світу. Результати звести в таблицю.

2. Проаналізувати динаміку. Результати звести в таблицю під назвою "Темпи зростання експорту (імпорту)".

3. Розрахувати сальдо, знайти абсолютні відхилення експорту (імпорту). Результати подати у виді таблиці. Побудувати діаграму експорту (імпорту) та надати висновки, щодо динамічних змін цих показників.

4. Зробити ґрунтовні висновки з визначенням причин змін у географічній структурі експорту та імпорту з урахуванням динамічних змін.

Таблиця 3.7

Вихідні дані

Рік	Усього	Країни СНД	Інші країни світу	Європа	Країни ЄС (28)	Азія	Африка	Америка	Австралія та Океанія
Експорт									
2010	51 405,2	18 740,6	32 664,6	13 829,6	13 085,3	13 715,4	3 018,7	2 000,0	28,4
2011	68 394,2	26 177,0	42 217,2	18 442,4	18 021,5	17 737,8	3 344,2	2 552,3	29,8
2012	68 830,4	25 318,6	43 511,8	17 424,0	17 123,7	17 681,1	5 638,2	2 607,7	50,9
2013	63 320,7	22 077,3	41 243,4	17 064,2	16 758,6	16 813,0	5 094,7	2 163,6	40,1
2014	53 901,7	14 882,3	39 019,4	17 122,1	17 002,9	15 350,9	5 098,2	1 372,2	23,5
2015	38 127,1	7 806,1	30 321,0	13 248,3	13 015,2	12 378,9	3 803,3	785,6	13,6
2016	36 361,7	6 031,5	30 330,2	13 790,1	13 496,3	11 796,3	3 865,1	735,2	18,3
Імпорт									
2010	60 742,2	26 697,4	34 044,8	20 004,5	19 151,4	10 023,3	874,4	2 879,4	261,4
2011	82 608,2	37 212,4	45 395,8	27 065,9	25 805,8	13 279,9	940,6	3 913,9	194,0
2012	84 717,6	34 497,2	50 220,4	27 569,6	26 237,2	17 140,5	851,3	4 446,7	195,7
2013	76 986,8	27 941,6	49 045,2	28 566,2	27 046,5	15 237,3	749,8	4 339,9	93,7
2014	54 428,7	17 276,9	37 151,8	22 383,0	21 069,1	10 848,3	679,9	3 021,5	182,2
2015	37 516,4	10 485,5	27 030,9	16 665,3	15 330,2	7 235,8	601,7	2 336,6	169,6
2016	39 249,8	8 565,4	30 684,4	18 470,2	17 140,8	8 920,5	553,9	2 594,8	120,6

Тема 4. Види міжнародного бізнесу

Практичне завдання 11

Задача 1

Вітчизняна компанія, що займається виробництвом не продовольчих товарів імпортує 3 000 одиниць товару за ціною 0,3 євро/од. При цьому відомо, що транспортні витрати, пов'язані з доставкою товару до межі України складають 1,5 \$/км (відстань 500 км). Митний збір на товар складає 15 %. Поточні курс-курси 1 \$ – 28 грн, 1 € – 1,25 \$. Необхідно визначити витрати на імпорт товару з України. Зробити висновки.

Методичні рекомендації

Спочатку необхідно визначити загальну вартість продукції (V) у доларах США. Для цього необхідно кількість товарів (Q), що імпортує компанія помножити на ціну (C) за одиницю з урахуванням курс-курсу.

Потім знайти транспортні витрати (T_B) як добуток витрат за кілометр та вартість транспортування за один кілометр.

Розрахувати митний збір ($MЗ$) за формулою:

$$MЗ = (V + T_B) \times I_{MЗ} \times I_K, \quad (4.1)$$

де $I_{MЗ}$ – відсоток митного збору;

I_K – курс валют.

Вартість витрат на імпорт продукції за формулою:

$$C_i = (V + T_B) \times I_K + MЗ, \quad (4.2)$$

де C_i – витрати на імпорт продукції.

Задача 1.1

Вітчизняна компанія, що займається виробництвом не продовольчих товарів імпортує X одиниць товару за ціною 0,3 євро/од. При цьому відомо, що транспортні витрати, пов'язані з доставкою товару до межі України, складають 1,5 \$/км (відстань Y км). Митний збір на товар складає 15 %. Поточні курс-курси валют 1 \$ – 28 грн, 1 € – 1,27 \$. Вихідні дані за варіантами наведено в табл. 4.1.

Вихідні дані

Показники	Варіанти									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Кількість одиниць, тис. од. (X)	17	32	43	30	25	25	70	40	50	60
Відстань до межі України, км (Y)	600	780	900	570	700	850	300	650	780	800

Необхідно визначити витрати на імпорт товару з України. Зробити висновки.

Задача 2

Українська компанія у 2020 році займалась постачанням готової продукції в Німеччину. Відомо, що витрати на виготовлення товару склали 100 000 грн. При цьому валютна виручка від реалізації складала 30 000 євро. На всю суму валютною виручки було придбано товар за кордоном, який потім був ввезений до України і реалізований у 2021 році на внутрішньому ринку за ціною 310 000 грн. Визначити прибуток компанії, якщо митний збір на товар складає 15 % від вартості, а курс валют 1 € – 30 грн.

Методичні рекомендації

Прибуток від реалізації експорту розраховується за формулою:

$$\text{Пр}_E = V_E \times I_k - C, \quad (4.3)$$

де Пр_E – прибуток від реалізації експорту;

V_E – виручка від реалізації експорту;

I_k – курс валют;

C – собівартість.

Вартість товару з урахуванням митного збору розраховується за формулою:

$$C_{M3} = V_E \times I_{M3}, \quad (4.4)$$

де C_{M3} – ціна(вартість) товару з урахуванням митного збору;

I_{M3} – відсоток митного збору.

Прибуток від реалізації імпорту:

$$\text{Пр}_I = V_I - \text{Ц}_{\text{мз}}, \quad (4.5)$$

де Пр_I – прибуток від реалізації імпорту.

Визначення прибутку від зовнішньоторговельної операції:

$$\text{Пр}_{\text{заг}} = \text{Пр}_E + \text{Пр}_I, \quad (4.6)$$

де $\text{Пр}_{\text{заг}}$ – прибуток від зовнішньоторговельної операції.

Семінарське завдання 3

Теми доповіді

1. Експорт продукції та ліцензування як види міжнародного бізнесу.
2. Франчайзинг як вид міжнародного бізнесу.
3. Управлінські контракти як вид міжнародного бізнесу.
4. Проекти "під ключ" як вид міжнародного бізнесу.
5. Прямі іноземні інвестиції як вид міжнародного бізнесу.

Методичні рекомендації

Необхідно зробити доповідь, яка повинна мати титульний аркуш, зміст (з трьох підрозділів) основний текст – обсягом 6 – 9 сторінок, список використаних джерел (5 – 7 джерел). Зробити презентацію 10 слайдів.

Тема 5. Глобалізація та глобальні проблеми людства

Ситуаційне завдання 1

Інтелектуальна власність: проблеми реалізації в умовах глобальної економіки (на прикладі діяльності компанії *Microsoft* у Китаї) [11].

Компанія *Microsoft* – це найбільша у світі компанія з розроблення програмного забезпечення для персональних комп'ютерів, що створила MS-DOS, а потім WINDOWS. Ці програми, які є операційною системою і графічним інтерфейсом користувача відповідно, постійно використовуються в більш ніж 90 % персональних комп'ютерів усього світу.

Крім того, *Microsoft* має безліч додатків які мають попит у користувачів програм, включаючи комплекти програм *Office* та підтримки *Office*. Невід'ємною частиною міжнародної стратегії *Microsoft* було здійснення експансії у Китаї, де в 1998 р. було продано 5 млн персональних комп'ютерів.

З населенням у 1,5 млрд осіб, Китай є потенційно величезним ринком для компанії *Microsoft*, метою якої є збільшення обсягу продажів з 0 (1994 р.) до 200 млн дол. США (2002 р.). Однак для її реалізації компанія змушена подолати дуже серйозну перешкоду: неліцензійне використання своїх програм, (приблизно 95 % усіх програм, що використовувалися в Китаї у 1998 р., були неліцензійними). Компанія мала великі економічні збитки від цього.

Велика частина продукції цієї компанії, що використовувалася в Китаї, – нелегальні копії, які робляться, а потім продаються без будь-якої виплати *Microsoft*. Для керівників цієї компанії проблема була очевидною. Через декілька будівель від офісу компанії у Гонконзі знаходиться маленький магазин, який продає CDROMби, кожен з яких має десятки комп'ютерних програм, вартість яких склала б суму в 20 тис. дол. США. Пропонована ціна – 500 ґонконґських доларів, відповідних 52 дол. США.

Прийнято вважати, що уряд Китаю є гіршим з прикладів проведення політики в питанні піратського використання комп'ютерних програм. Юристи *Microsoft* скаржаться, що Пекін не передбачає в бюджеті коштів на придбання комп'ютерних ліцензійних програм, змушуючи свій бюрократичний апарат знаходити рішення щодо здешевлення програмного забезпечення. На підставі цього компанія *Microsoft* стверджує, що більша частина уряду користується піратськими програмами. Ще більш погіршуючи становище, Китай стає масовим експортером підроблених комп'ютерних програм. На митниці в Гонконзі була затримана партія з 2 200 дисками, які прямували з Китаю до Бельгії. Проблема виникає тому, що китайська влада не забезпечує дотримання власних законів. Компанія *Microsoft* зіштовхнулася з цим, коли вперше намагалася використовувати китайську законодавчу систему, щоб подати до суду на піратів комп'ютерних програм. *Microsoft* примушувала офіційну владу китайської провінції *Guangdong* припинити дії виробника, який робив підроблені го-лограми, використовувані *Microsoft* для підтвердження достовірності

своїх програм. Китайська влада засудила виготовлювача підробок, визнала, що відбулося порушення авторського права, але виплатили компанії всього \$ 2 600, а піратську компанію оштрафували лише на \$ 3 000. Щоб конкурувати з підробленими програмами, *Microsoft* у жовтні 1994 р. знизила ціни на комп'ютерні програми в Китаї майже на 200 %. Ймовірно, ця акція мала невеликий ефект, оскільки програми все одно коштували від \$ 100 до 200, у той час, як нелегальні копії тих же програм пропонувалися від \$ 5 до \$ 20. Іншою тактикою компанії стало лобювання уряду США для здійснення тиску на владу Китаю з метою спонукати їх дотримуватися власних законів. Частиною спроби лобювання своїх інтересів став вступ *Microsoft* у своєрідну партизанську війну. Співробітники компанії копирсалися в сміттєвих контейнерах, оплачували місцевим жителям шпигунські послуги, видавали себе за бізнесменів, щоб знайти докази здійснення піратства, які потім передавалися торговій владі США. Цей тактичний хід мав успіх, тому що уряд США в даний час може чинити тиск на владу Китаю. Китай прагнув стати членом СОТ, а підтримка США була для нього необхідною. США оголосили, що вони не підтримають членство Китаю до тих пір, поки він не почне застосовувати "Закон про право на інтелектуальну власність". Ця вимога була підкріплена загрозою ввести тарифи в розмірі \$ 1,08 млрд на китайські товари, поки Китай не погодиться посилити застосування законів.

Після напруженої відчуженості, Китай поступився і погодився з вимогами США в лютому 1995 р. Китайський уряд прийняв рішення жорсткіше застосовувати "Закон про право на інтелектуальну власність", закрити заводи, які, за відомостями США, випускали підроблені американські товари, визнавати торгові марки США, включаючи *Microsoft*, і проінструктувати міністерства уряду з питань припинення використання піратських комп'ютерних програм. На додаток до цих дій *Microsoft* оголосила, що вона буде працювати спільно з китайським Міністерством електроніки щодо розроблення китайської версії операційної системи WINDOWS.

Принцип *Microsoft* такий: кращий спосіб припинити використання піратських комп'ютерних програм китайським урядом – це займатися бізнесом спільно. Як тільки уряд отримає частку доходу від збільшення продажу законної продукції *Microsoft*, у нього з'явиться стимул скоротити

продаж підроблених комп'ютерних програм. Доказом того, що *Microsoft* робить певні успіхи у вирішенні проблеми піратства в Китаї слугує рішення китайського суду в березні 1999 р. виплатити їй 800 000 ієн (\$ 744 720) як компенсацію на підставі того, що дві китайські компанії були визнані винними у порушенні "Закону про авторські права".

Вперше компанія *Microsoft* порушила справу щодо піратського виготовлення комп'ютерних програм у китайському суді. Хоча компенсація в грошовому вираженні була невеликою, але перемогу можна вважати сигналом до позитивних зрушень у цій сфері в Китаї.

Методичні рекомендації

У процесі обговорення необхідно висвітлити такі питання:

1. Обґрунтуйте основні методи боротьби проти контрафактної продукції компанії *Microsoft* на ринках Китаю.
2. Порівняйте ситуацію зі становищем на ринку телекомунікаційних послуг в Україні з точки зору компанії *Microsoft*.
3. Які можливі дії з відновлення прав інтелектуальної власності компанії *Microsoft* було запроваджено в Україні?

Рекомендована література

Основна

1. Бутенко Д. С. Міжнародний бізнес : опорний конспект [Електронний ресурс] / Д. С. Бутенко. – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=3806>.
2. Міжнародна торговельна діяльність : підручник / В. В. Рокоча та ін. – Київ : ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК", 2018. – 698 с.
3. Міжнародний бізнес : підручник / за ред. проф. В. А. Вергуна. – Київ : ВАДЕКС, 2014. – 810 с.
4. Міжнародний бізнес та біржові ринки : конспект лекцій / уклад. Л. Ю. Сагер, Л. О. Сигида. – Суми : Сумський державний університет, 2017. – 110 с.
5. Світове господарство і міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за заг. ред. Т. В. Шталь. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 238 с.

Додаткова

6. Бутенко Д. С. Менеджмент ЗЕД в умовах глобалізації / Д. С. Бутенко // Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції "Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика", 18–19 березня 2019 року, м. Харків. – Вид. ФОП Панов, 2019. – С. 47–49.
7. Бутенко Д. С. Міжнародне підприємництво та міжнародний менеджмент: сутність, види та етапи розвитку / Д. С. Бутенко // Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції "сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика", 29–30 березня 2018 року, м. Харків. – Вид. ФОП Мезіна, 2018. – С. 45–46.
8. Бутенко Д. С. Позиція України у міжнародних економічних рейтингах / Д. С. Бутенко // Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції "Підприємницька модель економіки та управління розвитком підприємства" (6–8 листопада 2019 року) м. Житомир. – С. 80–83.
9. Бутенко Д. С. Рівень розвитку підприємницької діяльності в Україні на засадах оцінки міжнародного підприємництва / Д. С. Бутенко // Молодий вчений. – 2018. – № 1. – С. 850–853.

10. Методичні рекомендації до комплексного тренінгу з міжнародного бізнесу для студентів ступеня "магістр" денної та заочної форм навчання економічних спеціальностей / уклад. К. Ю. Величко, О. І. Печенка. – Харків : Вид-во "Форт", 2017. – 58 с.

11. Структурні зміни у світовій торгівлі як чинник розвитку внутрішнього ринку України : колективна монографія / за ред. д-ра екон. наук, чл.-кор. НААН України Т. О. Осташко ; НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогнозув. НАН України" [Електронний ресурс]. – Київ, 2019. – 350 с. – Режим доступу : <http://ief.org.ua/docs/mg/310.pdf>.

Інформаційні ресурси

12. Doing Business. – Access mode : <https://www.doingbusiness.org>.
13. Human Development Reports. – Access mode : <http://hdr.undp.org>.
14. KOF Swiss Economic Institute. – Access mode : <https://kof.ethz.ch>.
15. Reporters Without Borders. – Access mode : <https://rsf.org>.
16. The Heritage Foundation. – Access mode : <https://heritage.org>.
17. Transparency International. – Access mode : <https://transparency.org>.
18. World Economic Forum. – Access mode : <https://www.weforum.org>.

Зміст

Вступ.....	3
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи міжнародного бізнесу	5
Тема 1. Міжнародне підприємництво: становлення та розвиток.....	5
Тема 2. Міжнародні торговельні відносини як основна форма міжнародного підприємництва	7
Змістовий модуль 2. Суб'єкти та види міжнародного бізнесу.....	15
Тема 3. Суб'єкти міжнародного бізнесу	15
Тема 4. Види міжнародного бізнесу	23
Тема 5. Глобалізація та глобальні проблеми людства	25
Рекомендована література.....	29
Основна	29
Додаткова	29
Інформаційні ресурси	30

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС

**Методичні рекомендації
до практичних завдань
та семінарських занять
для студентів спеціальності
076 "Підприємництво, торгівля
та біржова діяльність"
першого (бакалаврського) рівня
всіх форм навчання**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Бутенко** Дар'я Сергіївна

Відповідальний за видання *М. М. Салун*

Редактор *В. О. Дмитрієва*

Коректор *В. Ю. Труш*

План 2021 р. Поз. № 234 ЕВ. Обсяг 32 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

---

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*